İDİL

CHILDREN OF MEN FİLMİ ÖRNEKLEMİNDE BİLİMKURGU SİNEMASINDA POSTKOLONYAL YANSIMALAR

Mete KAZAZ
Doç. Dr. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi, kazazmete@gmail.com; ORCID: 0000-0002-0367-1091

İsmail ÖZÇELİK
Doktora Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ozcelik0016@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2158-2524

Kazaz, Mete ve Özçelik, İsmail. "Children of Men Filmi Örnekleminde Bilimkurgu Sinemasında Postkolonyal Yansımalar". idil, 113 (2024/1): s. 115–124. doi: 10.7816/idil-13-113-09

ÖZ

1980'li yıllardan itibaren postkolonyal çalışmalar alanı gelişmeye başlamış ve son yıllarda da popülerlik kazanmıştır. Postkolonyalizmin gelişimine paralel olarak postkolonyal sinema incelemeleri de yoğun olarak gerçekleştirilmiştir. Özellikle Üçüncü Sinema ve Üçüncü Dünya Sineması kapsamında yapılan bu incelemeler aynı zamanda postkolonyal süreci yansıtmaları açısından Batı üretimi olan filmleri de kapsamaktadır. Bu filmlerde Doğu-Batı ayrımına yönelik siyasi, ekonomik, toplumsal unsurlar ve devam eden sömürü biçimleri postkolonyal teori çerçevesinde incelenmektedir. Bu çalışmada da Batı'da üretilen "Children of Men (2006)" filmi ele alınmıştır. P. D. James'in aynı adlı romanından uyarlanan filmde günümüzün siyasi ve toplumsal ortamı geleceğe yönelik bir anlatı içerisinde tasvir edilmiştir. Bilimkurgu türündeki filmin distopik atmosferi içinde bir felaket senaryosu anlatılmaktadır. Filmdeki mülteci krizi, kaçak göçmenler, terör söylemi ve devlet totalitarizmi gibi konular bizlere postkolonyal inceleme alanı sunmaktadır. Çalışmanın amacı, "Children of Men" filminin anlatısında yer alan postkolonyal yansımaları, postkolonyal teori çerçevesinde incelenmektir. Çalışmanın ilk bölümünde postkolonyalizmin kuramsal çerçevesi ele alınmış ve sinema ile olan ilişkisine değinilmiştir. Son bölümde ise filmin anlatısında yer alan mülteci krizi, kaçak göçmenlik, terör söylemleri ve devlet totalitarizmi gibi unsurlar postkolonyal teori çerçevesinde analiz edilmiştir. Çalışmada yöntem olarak içerik analizi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, filmsel anlatıda yer alan totaliter rejimin terör ve güvenlik söylemlerini kullanarak siviller ve kaçak göçmenlere yönelik uyguladığı baskının postkolonyal sürece ayna tuttuğu ve filmin gelecek tasviri üzerinden günümüz siyasetine bir eleştiri yönelttiği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Postkolonyalizm, Totalitarizm, Children of Men, Bilimkurgu, Distopya

Makale Bilgisi:
Geliş: 17 Ekim 2023 *Düzeltme:26 Kasım 2023* *Kabul: 23 Ocak 2024*

© 2024 idil. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Postkolonyalizm, sömürgeci dönemin ve dekolonizasyon süreçlerinin tarihsel bir değerlendirmesini yaparken aynı zamanda neo-emperyalist tahakkümün yeni sömürü biçimlerini ve bu sömürüye maruz kalan halkları ve ulusları da inceleme konusu yapmaktadır (Young, 2001: 57). Uzun yıllar süresince Batı'nın Doğu'ya karşı giriştiği emperyalist tahakkümün günümüzde nasıl bir şekilde devam ettirildiğini anlamak bakımından önemli olan postkolonyalizm, postkolonyal çalışmalar adı altında gerçekleştirilen yeni bir alana işaret etmektedir. Postkolonyal çalışmalar 1980'li yıllardan itibaren önem kazanmış ve popüler bir araştırma-inceleme alanı haline gelmiştir.

Genel olarak Batı ve Doğu arasındaki ayrıma işaret eden postkolonyal sürecin yansımaları birçok alanda olduğu gibi sanatta da varlığını göstermektedir. Disiplinlerarası çalışma alanına sahip olan postkolonyal teori sanat alanındaki bu postkolonyal yansımaları araştırma konusu edinmektedir. E. Said'in 1978'de yayınlanan "Şarkiyatçılık" adlı çalışması edebi ve akademik metinlerdeki oryantalist söylemi ortaya koyan bu anlamdaki en önemli örneklerdendir. Postkolonyal çalışmaların inceleme alanlarından birisi de sinemadır. Postkolonyal sinema adı altında, özellikle bağımsızlık süreci sonrasında oluşan Üçüncü Sinema ve Üçüncü Dünya Sinemalarının filmleri incelenmektedir. Ayrıca postkolonyal sinema çalışmaları, postkolonyal süreci yansıtmaları bakımından Batı menşeili filmleri de araştırma konusu yapmaktadır.

Bu çalışmada, anlatısında postkolonyal sürecin yansımalarını görebileceğimiz "Children of Men (2006)" filmi ele alınmaktadır. Distopik bir bilimkurgu filmi olan Children of Men'de günümüz siyaseti üzerinden bir gelecek tasviri yapılmaktadır. Filmde küresel kısırlık ve savaşlar nedeniyle bütün dünyada oluşan kaos ortamında ayakta kalan tek ülke İngiltere'dir. Göçmenler, terör söylemi ve devlet baskısı unsurları üzerinden totaliter bir rejim olan İngiltere'nin neo-emperyalist siyaseti anlatının arka planını oluşturmaktadır. Filmde egemen iktidarın oryantalist bakış açısı, distopik bir gelecek tasviri çerçevesinde ele alınarak günümüz siyasetine bir eleştiri getirmektedir. Children of Men filmi, anlatısında postkolonyal sürece ait söylem ve unsurları barındırması nedeniyle önem kazanmaktadır. Çalışmanın amacı, postkolonyal süreci yansıttığı varsayılan Children of Men filmini postkolonyal teori çerçevesinde incelemektir. Filmde yer alan mülteci krizi, kaçak göçmenler, terör ve güvenlik söylemi ve totalitarizm gibi unsurlar postkolonyal çerçevede ele alınmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde postkolonyalizmin kuramsal çerçevesi çizilmiş ve sinema ile olan ilişkisine değinilmiştir. İnceleme bölümünde ise içerik analizi yöntemi kullanılarak filmde yer alan postkolonyal unsurlar belirlenmiş ve postkolonyal teori çerçevesinde değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda, filmdeki egemen iktidarın oryantalist bakış açısı çerçevesinde yabancılara yönelik uyguladığı baskı ortaya konulmuş ve filmin anlatı yapısının bu neo-emperyal politik yaklaşımı eleştirdiği tespit edilmiştir.

Postkolonyalizm Nedir?

Postkolonyalizm, üzerinde gerçekleştirilen değerlendirme ve tartışmalar bağlamında kavramsal ve kuramsal açıdan geniş ve heterojen bir görünüm sergilemektedir. Özellikle Edward Said'in 1978'de yayınladığı çalışması "Şarkiyatçılık"tan sonra üzerine daha çok düşünülmeye başlanılan postkolonyalizm günümüzde "Postkolonyal İncelemeler" adı altında popülerleşmiş bir alanı kapsamaktadır. Batılı eleştirmenler ve Batı dışı dünyanın entelektüelleri tarafından çokça araştırma konusu edinilen postkolonyalizm özellikle politik bağlamı ekseninde farklı yaklaşımlar içermektedir.

Postkolonyal teori ve söylemi tanımlamadan önce onun hangi kavramlarla ilişkili olduğunu ve postkolonyalizmin ortaya çıkışındaki koşulları ve süreci anlamak fayda sağlayacaktır. Genel anlamda sömürgecilik sonrası dönemi ifade eden postkolonyalizm, birbiriyle ilişkileri içinde kolonyalizm, emperyalizm, neo-kolonyalizm, dekolonizasyon ve üçüncü dünya gibi kavramları bünyesinde barındırmaktadır. Kuramsal bir okuma yapabilmek için önem kazanan bu kavramlar postkolonyalizmin tarihsel ve teorik sürecini anlamak bakımından zorunluluk teşkil etmektedir.

Sömürgecilik ya da kolonyalizm, belli bir grup insanın başka bir grup insana ait toprakları ve malları fethetmesi ve denetlemesi olarak tanımlanabilir. Elbette bu tanım en geniş anlamıyla insanlık tarihi boyunca görülen bir duruma işaret etmektedir. Ancak Avrupa'da kendini gösteren modern kolonyalizm öncekilerin yapamadığı bir şekilde küresel bir kolonyalizm haline gelmiştir. Avrupa'daki kolonyalizminin bu farkı kapitalizmin kuruluşuna eşlik etmesi ve yeni kapitalist sömürgecilik biçimini almasından gelmektedir. Modern kolonyalizm, ele geçirdiği ülkelerin sadece mal ve zenginliklerini toplamamış, kapitalist sistem eşliğinde bu ülkelerin ekonomilerini yeniden düzenlemiş ve kendi ekonomileriyle bütünleştirmiştir. Bu sayede kolonileştiren ülkeler ile kolonileşmiş ülkeler arasında insan ve doğa kaynakları akışı sağlanmıştır (Loomba, 2000: 19-21).

İdeolojik ve kültürel bir zemine yayılan bu sömürgecilik, çok gelişmiş ülkelerin üçüncü dünya olarak adlandırılan gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkeler üzerinde siyasal ve ekonomik otoritelerini kurmaları anlamında kullanılmaktadır. Sömürgecilik,

19. Yüzyıl'a gelindiğinde Asya'nın büyük bir bölümünü ve Afrika'yı da kapsayan çok geniş bir alana yayılmıştır. Batılı ülkelerin denizaşırı ülkeler ve üçüncü dünya ülkelerindeki hakimiyetini ifade eden

sömürgecilik kapitalizmin gelişmesiyle etkisini arttırmış, 19. ve 20. Yüzyıl sonrasında sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel alanları da kapsayacak şekilde kurumsallaşmıştır (Namaz, 2018: 1).

Ashcroft, Griffiths ve Tiffin'e göre bu kolonyal sistem aynı zamanda sömürgeci ile sömürgeleştirilmiş arasındaki ilişkilerde ekonomik, kültürel veya sosyal açıdan adil ve eşitlikçi değişimlere müsaade etmeyen bir hiyerarşi anlamına gelmektedir. Söz konusu kolonilerde yaşayan insanların ya da yerli halkın farklı bir ırktan olması, ırk ideolojisi bağlamında eşit olmayan bir kültürlerarası ilişkinin inşasını doğurmuş ve kolonyalizmin bir parçası olmuştur (1998: 45-47). Bu ırkçı ideoloji kolonyal sistemin işleyişi için bir araç olmuş ve dolayısıyla Batılı kolonyal sistem Doğulu ötekisini yaratmıştır.

Kolonyalizm ile ilişkili olan ve bazen de birbirleriyle karıştırılan bir kavram olan emperyalizm de sömürgecilik süreçlerini açıklamada kullanılmaktadır. Ania Loomba'nın ifadesine göre Kapitalizm öncesi kolonyalizmler ile kapitalist kolonyalizmler karşılaştırıldıklarında genelde ikincisi emperyalizm olarak adlandırılır. Ancak emperyalizm de kolonyalizm gibi kapitalizm öncesi bir olgudur. Emperyalizm ve kolonyalizm arasında bir ayrım yapmanın yararlı yolunun kavramlara uzamsal açıdan yaklaşmak olduğunu belirten Loomba, emperyalizmi kökleri metropolde olan, tahakküm ve denetim doğuran bir sürece yol açan fenomen olarak tanımlamaktadır. Buna bağlı olarak emperyalist tahakkümün sonucunda sömürgelerde olup bitenler kolonyalizmdir. Dolayısıyla emperyalizm koloniler olmadan da işleyebilir ancak kolonyalizm işleyememektedir (2000: 22-24).

Ekonomik ve toplumsal anlamda emperyalist tahakkümü sağlamak için her zaman dolaysız kolonyal yönetim zorunlu değildir. Bu tür durumlarda daha çok neo-kolonyalizm kavramı kullanılmaktadır. Neo-kolonyalizm kapitalist sistemin gelişmesiyle birlikte değişen sömürgecilik sistemini ifade etmektedir (Loomba, 2000: 23-24). Neo- kolonyalizm, sömürgecilik üzerinde değişiklik yapılan ve bağımsızlık sonrası dönemde geliştirilen ve dönüştürülen bir kavram olarak anlaşılmaktadır (Ashcroft, Griffiths, Tiffin, 1998: 51)

20. yüzyıl, üçüncü dünya ülkelerinin bağımsızlık mücadelelerine ve sömürgeleştirmeye karşı gelişen politik eylemlerine tanıklık etmiştir. Özellikle sömürgecilikle birlikte anılan Afrika, 20. yüzyılın ortalarından itibaren sömürgeciliğin nüfuz alanının kaldırılmasına sahne olmuştur. 1960'larda bağımsızlıklarını kazanan ilk Afrika ülkeleri Senegal ve Cezayir sömürgesizleştirme (dekolonizasyon) hareketi açısından örnek teşkil etmişlerdir. Afrika'da ve diğer birçok ülkede ortaya çıkan bağımsızlık hareketleri ekseninde sömürgesizleştirme sürecini ifade eden dekolonizasyon aynı zamanda kolonyalist sistemi açığa çıkaran bir kavramdır (Namaz, 2018: 1).

Dekolonizasyon veya sömürgesizleştirme, sömürgeci iktidarı tüm biçimleriyle açığa çıkarma ve etkisiz hale getirme (yürürlükten kaldırma) sürecidir. Bununla birlikte dekolonizasyon, siyasi bağımsızlık sağlanması sonrasında da sömürgecilik döneminden kalmış olan kolonyal gücün kurumsal ve kültürel etkilerini yok etmeyi içermektedir. Bunun nedeni ise siyasi bağımsızlığın kazanılması sonucunda sömürgeleştirilmiş toplumların sömürgeci değerlerden tamamen kurtulamamış olmasıdır. Çünkü sömürgeci değerler politik, ekonomik ve kültürel modellerle birlikte bağımsızlık sürecinden sonra da bir anlamda devam etmektedir. Dekolonizasyon süreci sömürgeciliğin nasıl kurumsal hale geldiğini göstermesinin yanında kolonyal sistemin kültürel anlamdaki örtük egemenliğini de ortaya çıkarır. Bunun yanında politik bağımsızlık hareketlerinin başarısının önemine de dikkat çekmektedir. Dekolonizasyon kavramı, dünyanın büyük bir bölümünün kolonyalizmin etkisi altında olduğunu belirtmesinin yanında kolonyal kültürü ve sistemi de hedef haline getirir (Ashcroft, Griffiths, Tiffin, 1998: 63-64).

Postkolonyalizm, dekolonizasyon sürecinin geniş tarihsel gerçekliğini ve sömürgeci egemenliğin devam eden kararlı başarısını gösteren diyalektik bir kavramdır. Postkolonyalizm aynı zamanda ekonomik ve bazen de politik bağlamda yeni bir emperyalist hakimiyet içine giren ulusların ve halkların gerçeklerine işaret etmektedir. Bu yeni hakimiyet biçimi geleneksel sömürgeci devlet anlayışını ve ideolojilerini değiştirmiş ve bağımsızlık hareketleri içinde bir postkolonyal kültürün gelişimini teşvik etmiştir. Postkolonyalizm ayrıca eski sömürgeci tahakkümün tarihsel durumunu ve değişen siyasi koşullara tepki olarak ortaya çıkan kültürel oluşumları da ifade eder (Young, 2001: 57).

Daha radikal bir tanımla postkolonyalizm, sömürge sonrası dönemin kendine özgü baskıcı koşulları altında aktif bir müdahale kavramını somutlaştıran teorik ve politik bir pozisyonu adlandırmaktadır. Sömürge sonrası dönemin getirdiği kültürel yenilikleri postkolonyalite koşullarının politik eleştirisiyle birleştirir. Ayrıca sömürgecilik, emperyalizm ve neo-kolonyalizm kavramlarından farklı olarak postkolonyalizm, tasvir ettiği sürece sadece eleştirel açıdan yaklaşmaz, ulus ötesi bir siyasi adaletin ideallerine yönelik bir kendini adamayı da içinde barındırır. Bu bağlamda postkolonyalizm, postkolonyal dönemin maddi ve epistemolojik koşullarını analiz eder ve emperyalist sistemin devam eden ve genellikle gizli olan ekonomik, politik ve kültürel hakimiyeti ile mücadele eden üç kıta teorilerinin perspektifini belirler (Young, 2001: 58).

İlk olarak 1970'lerin başında ortaya çıkan postkolonyalizm kavramı 1990'lı yıllara doğru popüler hale gelmiş ve kültürel çalışmalar alanında önemli bir yer tutmuştur. Postkolonyal söylemin hızlı bir şekilde popülerleşmesinde üçüncü dünya kökenli entelektüellerin yaptıkları çalışmalar etkili olmuştur (Dirlik, 2010: 27). Ayrıca postkolonyalizm, sömürgeciliğin ülkelerin kültürleri ve ideolojileri üzerindeki etkileri

hakkındaki çalışmaları barındıran bir alandır (Anderson ve ark., 2006: 179).

Büyük ölçüde kültürel çalışmalara dayansa da postkolonyal teori kavramsal dağarcığını antropoloji, feminizm, tarih, Marksizm, felsefe, post-yapısalcılık ve psikanaliz de dahil birçok disiplinden almıştır. Uzun bir tarihsel-teorik süreç boyunca postkolonyal eleştiri, üretken bir yazın içinde bir dizi argüman ve pozisyon biriktirmiştir. Diaspora'dan Subaltern'e kadar kullandığı birçok kavramı başka kaynaklardan alan postkolonyal teori bunları kendi araçlarına dönüştürmüştür. Bu nedenle postkolonyal teori, Batı'nın ve Üç-Kıta'nın anti-kolonyalist geçmişinden beslenmiştir. Sadece Batı'ya ait bir olgu değil Batı ile Üç-Kıta arasındaki tarihsel etkileşimlerin melez bir üründür (Young, 2001: 67-68).

Gauri Wishwanathan, Deepika Bahri ve Mary Vasudeva ile yaptıkları söyleşide postkolonyal çalışmaları geniş bir şekilde sömürgeci güçler ile sömürgeleştirdikleri toplumlar arasındaki kültürel etkileşim ve bu etkileşimin her iki toplumun edebiyat, sanat ve beşerî bilimler gibi alanları üzerinde bıraktığı izler üzerine yapılan çalışmalar olarak tanımlamaktadır (Bahri, Vasudeva, 1996: 54). Postkolonyal terimi, sömürgecilik ve emperyalizme karşı mücadelenin siyasi ve kültürel tarihinin devam eden yankıları sonucu geliştirilen bir dizi eleştirel kavramı, karşıt siyasi kimlikleri ve hedefleri tanımlamak için ortaya çıkmıştır. Sömürgecilik ve emperyalizm karşıtı mücadelenin dünyanın her yerinde farklı nitelikler taşıması nedeniyle postkolonyalizm, teorik ve pratik açıdan çok çeşitli soy kütüklerini barındıran bir tarihe sahiptir. Postkolonyal eleştiri, heterojen yapısı ve içinde barındırdığı kavramsal akışkanlığa karşın politik anlamda tutarlı ve ivedi olmaya devam etmektedir (Young, 2001: 69).

Nilüfer Göre'ye göre postkolonyal çalışmaları oryantalizm okumalarıyla birlikte ele almak gerekmektedir. Çünkü postkolonyal düşünce E. Said'in oryantalizm eleştirileriyle ilişkilidir ve birbirinden ayrı düşünülmemelidir. Said, "Oryantalizm" isimli çalışmasında Doğu ile Batı arasındaki iktidar ilişkilerini ve bilgi ile temasını Foucault'cu bakış açısından esinlenerek ortaya koymuştur. Bu çalışma, bilgi ve iktidar olgusunu Doğu-Batı ilişkileri içerisinde söylemsel düzeyde ortaya çıkarması açısından önem kazanmaktadır. Postkolonyal eleştiriler ise bu yaklaşımın uzantısı olarak gelişmiştir. Göle'ye göre oryantalizm okumaları ile postkolonyal çalışmalar Doğu-Batı iktidar ilişkilerini önemli bir şekilde değiştirmiştir (Göle, Sustam, 2010: 101).

Postkolonyal söylem teorisi, çoğunlukla postyapısalcılık tarafından biçimi değiştirilmiş teorik çalışmalarda sömürgeci arşiv ve sömürgecilik sonrası kimlik sorunlarını araştıran ve tarih, edebiyat, ekonomi, sinema gibi birçok alanda kendini gösteren disiplinlerarası bir alanı işaret etmektedir (Stam, 2014: 300). Postkolonyal söylemin genel olarak üzerinde durduğu konular direniş, kimlik, temsil, cinsiyet, göç, diaspora, gettolaşmadır.

Sinema ve Postkolonyalizm

Postkolonyal teori veya söylem disiplinlerarası doğası gereği birçok alanda kullanılmaktadır. Batı'nın emperyalist tahakkümünü farklı şekillerde sürdüğü postkolonyal dönemdeki uygulamalar sanat alanında da etkisini göstermektedir. Özellikle edebiyat ve sinema eserlerinde postkolonyal sürecin yansımaları görülmektedir (Çıtak, 2014: 570). Oryantalist yaklaşım çerçevesinde Batı'nın egemenliği ve Doğu'nun geri kalmışlığı gibi konular filmlerde sıklıkla ortaya çıkmaktadır.

Batı'nın geçmişten itibaren kendisi dışındaki dünyada hâkim güç olabilmek için hak iddia etmesi günümüzde de devam etmektedir. Bunu yaparken giriştiği eylemleri meşruiyet kazandırmak için kullandığı söylem ise değişmemiştir. Bu söyleme göre Doğu insanları geri kalmış, ilkel, özgürleştirilmesi gereken, ahlaksız ve acımasızlardır. Bu konumlandırmadan kendi kimliğini de üreten Batılı söyleme göre Batı insanı ise erdemli, güçlü, modern insandır. Batılı egemen sistem bu düşünceler temelinde günümüzde de Batı dışı ülkelere özgürlüklerini vermek, onları modernleştirmek ve bu ülkelerde demokrasi anlayışını oluşturmak için emperyalist uygulamalarını gerçekleştirmektedir. Bu söylem ve meşruiyet eylemleri ise filmler, kitaplar vb. sanatsal öğeler aracılığıyla tüm dünyanın bilinçaltına işlenmektedir.

Postkolonyal teori, sinemada postkolonyal süreci yansıtan filmleri incelerken diasporadan gelen filmler kadar postkolonyal ülkelerden gelen filmleri de incelememize yardımcı olur. Batı dışı dünyanın temsilini ve konum politikalarını aktaran bu filmlerde merkez-kenar ikiliği sorgulanır ve bağımlılık kuramının uygulamalarıyla birlikte kolonyal söylemler de ortaya çıkarılır. Ancak postkolonyal sinema çalışmaları sadece bu sinemaları incelemez. Doğrudan ya da dolaylı olarak Batı merkezci söylemi yansıtan, kolonyal veya postkolonyal dönemde Batı'nın ürettiği filmleri de analiz etmek için kullanılır (Hayward, 2012: 494).

Postkolonyal sinema olarak adlandırılan ve üçüncü sinema ile üçüncü dünya sinemasını da içine alan sömürge sonrası halkların sineması, sömürge dönemi ve sömürge sonrası döneminin siyasi, ekonomik ve toplumsal özellikleri çerçevesinde incelenmektedir. 1980'li yıllarla birlikte postkolonyal çalışmaların hız kazanmasına paralel olarak postkolonyal sinema da yoğun bir şekilde incelen bir alan olmuştur. Bağımsızlıklarını kazanmış ülkelerin geçmişte Batı sömürgeciliğine farklı şekillerde maruz kalmış olmaları ve bu ülkelerde postkolonyal süreçlerin de farklı şekillerde yaşanması dolayısıyla postkolonyal sinemayı belli kalıplar içinde sunmak çok doğru olmayacaktır. Buna rağmen kolonyal ve postkolonyal süreçlerin bazı benzer

yaptırımları göz önüne alınarak postkolonyal sinema adı altında bazı kavramlar ve başlıklar değerlendirilebilmektedir (Gökçe, 2017: 50).

Postkolonyal sinema altında incelenen üçüncü sinema veya üçüncü dünya sinemasından farklı olarak postkolonyal sinema çalışmaları Batı'da üretilen ve postkolonyal sürecin yansımalarını barındıran filmleri de incelemektedir. Bu çalışmada da Batı'da üretilen ve postkolonyal öğeler barındıran Children of Men filmi incelenmektedir. Children of Men filminin seçilmesinin nedeni filmin anlatısının postkolonyalizmin kuramsal çerçevesinde ortaya çıkan temaları tartışmaya olanak sağlamasıdır.

"Children Of Men" Filminin İncelemesi

Türkiye'de "Son Umut" adıyla gösterilen, yönetmenliğini Alfonso Cuaron'un yaptığı bilimkurgu türündeki 2006 yapımı "Children of Men" filmi distopik bir gelecek hikayesi anlatmaktadır. P.D. James'in aynı adlı romanından uyarlanan filmde romana tam olarak sadık kalınmadığı ancak ana hatlarıyla hikâyenin aynı olduğu belirtilmektedir.

A. Cuaron aynı zamanda filmin senaryo ekibinde de bulunmaktadır. Filmin başrolünde Clive Owen, Julianne Moore, Michael Caine, Claire-Hope Ashitey gibi isimler yer almaktadır.

Filmin Özeti: 2027 yılında geçen filmde 18 yıldır süren kısırlık nedeniyle insanlık yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Küresel kısırlık ve yaşanan savaşlar nedeniyle dünya genelinde bir kaos ortamı oluşmuş ve bütün ülkeler çökmüştür. Ayakta kalan tek ülke İngiltere'dir ve bu nedenle büyük bir göç dalgasıyla baş etmektedir. Ancak İngiltere devleti 8 yıldır sınırlarını kapalı tutmakta ve kaçak olarak ülkeye giren göçmenleri tutuklayıp sınırdışı etme politikası uygulamaktadır. Aynı zamanda ülkede yaşanan terör eylemleri nedeniyle politik çatışmalar yaşanmakta ve şehirlerde bombalar patlamaktadır. Bu sırada ülke, dünyanın en genç insanı olan Diego Ricardo'nun ölümüyle sarsılmıştır.

Bütün bu karmaşa esnasında filmin başkahramanı olan Theo Faron "Balıklar" isimli bir direniş örgütü tarafından kaçırılmıştır. Örgütün lideri ise Theo'nun eski eşi Julian'dır. Julian kaçırdığı eski eşi Theo'dan bir geçiş belgesi bulmasını ister. Bu belgeyle kaçak göçmen olan bir kadının geçişi sağlanacaktır. Theo bu belgeyi kuzeni aracılığıyla alır ancak geçiş belgesi ortak olduğu için onlarla yolculuk yapması gerekir. Theo, örgüt lideri Julian, mülteci kadın Kee ve örgütün diğer isimleri olan Miram ve Luke ile yola çıkar. Yolculukları esnasında saldırıya uğrarlar ve Julian öldürülür. Luke onları bir çiftliğe götürür ve Theo burada Kee'nin hamile olduğunu ve Julian'ı örgütün öldürdüğünü öğrenir. Örgütün bebeği politik amaçları için kullanacağını anlayan Theo durumu Kee ve Miriam'e açıklar. Üçü birlikte bir araçla kaçmaya başlarlar. Theo ve

Miriam, Kee'yi "İnsan Projesi"nin "Yarın" isimli gemisine sağ salim ulaştırmaya çalışırlar.

Theo, Kee ve Miriam ile arkadaşı Jasper'ın evine sığınır. Jasper onları "Yarın" gemisine ulaştırabilmek için mülteci kamplarında görevli olan Syd ile bağlantı kurar. Balıklar örgütü daha sonra onların yerini öğrenir ve baskına gelir. Jasper onlara Syd'le buluşacakları adresi vererek gönderdikten sonra karısıyla birlikte evinde kalır. Balıklar örgütü Jasper'ı öldürür. Theo, Kee ve Miriam eski bir okulda polis Syd ile buluşurlar. Syd onları gemiye ulaşabilmeleri için Bexhill Mülteci Kampına götürür. Yolda polis kontrolü esnasında Kee'nin sancısı tutar ve Miriam onun dikkat çekmemesi için polisi oyalamaya çalışır ancak polisler Miriam'ı tutuklarlar. Hamile olduğunu gizleyen Kee ve Theo kampın yerleşim alanında Marichka isimli bir göçmenle buluşurlar. Marichka onları gece kalacakları yere götürür. Bu esnada Kee'nin doğumu başlamıştır. Theo kapıyı kilitledikten sonra bebeğini doğurması için Kee'ye yardım eder ve bebek dünyaya gelir.

Ertesi sabah Marichka ile Syd gelir ve Kee'nin hamile olduğunu öğrenir. Onların Balıklar örgütü ve devlet tarafından arandığını ve üzerlerine ödül konulduğunu öğrenen Syd ikiliyi silah zoruyla götürmeye çalışır. Marichka'nın yardımıyla Syd'i atlatan Theo ve Kee kaçmaya devam ederler. Onlara eşlik eden Marichka gemiye ulaşabilmeleri için onları göçmen bir adamın yanına götürür. Adam onları kayığa götürecekken örgütün üyeleri onları bulur ve adamı öldürdükten sonra Kee'yi götürürler. Tam Theo'yu da öldürecekleri sırada askerle çatışma yaşanır ve Theo kaçar. Kee'nin peşine düşen Theo onu mültecilerle dolu bir binadan çıkarır. Bebeğin ağlaması üzerine bir an bütün çatışma durur. Mucizevi bir şekilde bebeğin ağlamasını duyan askerler onlara dokunmazlar ve gitmelerine izin verirler. Bu esnada çatışma tekrar başlar ve Thoe ile Kee Marichka'nın yanında giderler. Marcihka onları kayığa bindirir ve ikili geminin geleceği şamandıraya ulaşır. Sonunda gemiyi bekleyecekleri yere ulaşan Thoe ve Kee rahat bir nefes alır. Ancak Theo çatışmalar esnasında vurulmuştur ve yaralıdır. Kee bebeğine Theo'nun ölen çocuğu Dylan'ın ismini vereceğini söyledikten sonra Theo ölür. Bebeğiyle baş başa kalan Kee bir süre sonra geminin geldiği görür.

Mülteci Krizi, Kaçak Göçmenler, Terör Söylemi ve Totalitarizm

Filmin ilk planından önce siyah ekranda okunan bir anonsta "Ulusal Güvenlik Kanunu onaylandı. Sekiz yıldan sonra İngiliz sınırları kapalı kalmaya devam edecek. Yasadışı göçmenlerin sınır dışı işlemleri devam edecek." sözleri duyulmaktadır. Daha sonraki sahnelerde ise dünya genelinde bir kaos ortamının oluştuğu, bütün ülkelerin bir karmaşa içinde olduğu ve ayakta kalan tek ülkenin İngiltere olduğu

görülmektedir. Küresel çapta yaşanan kısırlık, terör eylemleri, mülteci akını gibi olaylar neticesinde oluşan bu kaos ortamında 2027 İngiltere'sinin siyasi ve toplumsal atmosferinin yansıtıldığı Children of Men filminin arka planında yer alan politik söylemler önem kazanmaktadır. Hikâye anlatısının ön planında 18 yıldır devam kısırlık, ölen en genç insan, mucizevi bir şekilde hamile olduğu öğrenilen kaçak göçmen bir kadın ve doğacak bebeğin geleceğinin ne olacağı sorusu akıllarda iken onu korumak için verilen mücadele yer almaktadır. Filmde bunlar yaşanırken İngiltere'nin neo-emperyal politik ortamı içerisinde önem kazanan detaylar ise göçmenlerin durumu, terör ve güvenlik söylemleriyle meşrulaştırılmaya çalışılan mülteci kıyımı, kitlesel gözetim, tutuklama, işkenceye varan boyutlardaki devlet totalitarizmi ve öteki konumuna yerleştirilen, insan kategorisinden çıkarılan halklar gibi önemli konular dikkat çekmektedir.

Filmin henüz ilk dakikalarında öğrendiğimize göre sekiz yıldır İngiltere sınırları yasadışı göçmenlere kapalıdır ve illegal yollarla ülkeye girmiş olanlar da devlet müdahalesiyle mülteci kamplarına gönderilmekte ve sınır dışı edilmektedir. Ancak buna rağmen ülkeye kitlesel boyutlarda göçler yaşanmaktadır. İlerleyen sahnelerde şehirdeki reklam panolarında, duvarlardaki afişlerde, meydanlardaki elektronik tabelalarda ve toplu ulaşım araçlarındaki televizyonlarda yazılan ve anons edilen sözlerde yasadışı göçmenlerle ilgili vatandaşlara verilen uyarılar dikkat çekmektedir. Yapılan bu uyarılarda İngiliz vatandaşlarının yasadışı göçmenlere yardım etmemeleri, onları ihbar etmeleri söylenmekte ve aynı zamanda İngiltere'nin kendi vatandaşları için çalıştığı belirtilmektedir. Bir devlet propagandası olarak aktarılan bu söylemlerle ve yaratılan kitlesel göç korkusuyla tüm "yabancılar" yasadışı ilan edilmekte ve kimlik kartı olmayan göçmenler tutuklanarak mülteci kamplarına gönderilmektedir. Göçmenlere yönelik oluşturulan bu algının en önemli aracı ise devletin sıklıkla kullandığı terör söylemi olmaktadır.

1. Fotoğraf: Binadaki elektronik tabelada "Lütfen şüpheli etkinliği bildiriniz!" yazmaktadır.

2.

2. Fotoğraf: Duvardaki afişte "Yasadışı işçileri D.E.D.'ye rapor et!" ve "İngiliz vatandaşlar için çalışıyoruz!" yazıları yazmaktadır.

Ülkede yaşanan kaosu ve terör eylemlerini bahane göstererek bütün yabancıları şüpheli ve potansiyel terörist konumuna yerleştiren devlet politikasının temelinde öteki nefreti ve kendisinden olmayana karşı duyulan öfke yatmaktadır. Mültecilere ve kaçak göçmenlere yönelik gerçekleştirilen baskının nedeni bu olarak görülmektedir. Filmde, güvenlik önlemi nedeniyle bütün vatandaşların kaçak göçmenleri ihbar etmeleri devlet tarafından istenilmektedir. Theo'nun bindiği bir otobüs sahnesinde televizyonda anons geçilen "O dişçim, o hizmetçim, o garsonum, o kuzenim. Onlar kaçak göçmen. Onları saklamak, doyurmak ve yardımcı olmak suçtur." uyarısında kullanılan yüzler ırksal ayrımcılığa işaret etmektedir. Daha sonraki sahnelerde kafeslerde tutulan ve kamplara götürülen insanların da hep farklı ırklara mensup oldukları

görülmektedir. Ancak tutuklu göçmenler sadece Doğu kökenli insanlar değildir. Bir sahnede Theo tren istasyonuna giderken kafeste tutulan yaşlı bir kadının Almanca yakarışı duyulmaktadır. Söz konusu durumun 11 Eylül saldırıları sonrası yaşanan olayları hatırlatması şaşırtıcı değildir. 11 Eylül sonrasında Batı'nın ve özellikle ABD'nin Ortadoğu'yu terör merkezi ve Müslümanları da terörist olarak yansıtma çabalarının daha sonra gerçekleştirecekleri eylemlere meşru bir zemin hazırlamak için yapıldığı görülmüştür. Filmde de totaliter devlete dönüşmüş olan İngiltere'nin politikası bu durumu yansıtmaktadır.

Filmde dikkat çeken bir nokta, totaliter rejimin en ilginç baskıcı uygulamalarından birisi olan tutuklu kafesleridir. Yasadışı olduğu öğrenilen göçmenler bu kafeslerde tutulmaktadırlar. Polislerin daima başlarında beklediği bu kafeslerdeki göçmenler otobüslerle veya trenlerle mülteci kamplarına götürülmektedir. İnsanların zorla tıkıştırıldığı kafeslerden ve üst üste bindirilerek kamplara taşındığı trenlerden anlaşılacağı üzere rejimin bu insanları insan statüsünün dışında tuttuğu görülmektedir.

3.Fotoğraf: Kaçak göçmenler kafeslerde tutulmaktadır.

Benzer şekilde Theo ile Jasper arabada ilerlerken yanlarından geçen tel kafeslerle çevrili otobüsle kaçak göçmenler Bexhill Kampı'na götürülmektedir. Bu esnada Jasper'ın göçmenler hakkındaki yorumu dikkat çekicidir; "Zavallılar. Dünyanın vahşetinden kaçtıktan sonra İngiltere'ye gelmenin bir yolunu bulmuşlar, hükümetimizse onları hamamböceği gibi avlıyor."

4.Fotoğraf: Otobüsteki kaçak göçmenler Bexhill Kampı'na götürülüyor.

Bexhill Kampı'nda yaşananlar ise kaçak göçmenlerin yaşadıkları trajedinin boyutlarını gözler önüne sermektedir. Theo, Kee ve Miriam'ın Bexhill'e götürüldükleri sahnede insanların işkence gördükleri, çırılçıplak soyuldukları ve öldürüldükleri görülmektedir. Nazi döneminden kalan toplama kamplarının görüntülerini anımsatan bu sahnelerde devletin yasadışı uygulamaları ortaya konulmaktadır.

5.Fotoğraf: Bexhill Kampı'nın girişi.

Bexhill Kampı'nın yaşam alanı olarak kullanılan bölümünde ise manzara farklı bir şekil almaktadır. Bir gettoyu andıran bu alanda her uyruktan insan vardır. Savaştan çıkmış yıkık bir şehri andıran bu alanda insanlar derme çatma mekanlarda yaşamaktadırlar. Filmin bu bölümünde anlatıya yabancı karakterler dahil olmaktadır. Çingene uyruklu Marichka ve Gürcü bir adamın Theo ile Kee'ye yardım ettikleri sahnelerde bu gettonun direnişçilerin etkisi altında olduğu görülmektedir.

6. Fotoğraf: Marichka, Theo ile Kee'yi kayığa götürürken

Filmin sonlarına yakın, direnişçilerle askerler arasındaki çatışmada kuşatılan evden çıkan insanların "Ateş etmeyin. Biz vatandaşız." sözlerine karşılık kurşuna dizilmeleri askerlerin bu insanlara karşı kayıtsız olduklarını ve hayatlarının bir önem taşımadığını göstermektedir.

7. Fotoğraf: Askerler ile direnişçiler arasındaki çatışmada arada kalan insanlar.

Children of Men filminin anlatısının arka planında, geleceğe yönelik olarak mülteciler, kaçak göçmenler, terör söylemi ve totaliter rejim ekseninde günümüz eleştirisi yer almaktadır. Bilimkurgu teması ve distopik atmosferiyle bir felaket hikayesi anlatarak günümüzün politikasına bir eleştiri yöneltmektedir.

Sonuç

Bu çalışmada Batı menşeili bir film olan "Children of Men (2006)" postkolonyal teori çerçevesinde incelenmiştir. Distopik bir bilimkurgu filmi olan Children of Men'de bir gelecek tasviri çerçevesinde günümüz siyasetine eleştirel bir yaklaşım olduğu ortaya konulmuştur. Filmde yer alan mülteciler, kaçak göçmenler, terör ve güvenlik söylemleri ve totalitarizm gibi unsurlar postkolonyal çerçevede ele alınmıştır. Filmin anlatısında, dünyada oluşan kaos sonucu mülteci akınına uğrayan ve totaliter bir rejim olan İngiltere'nin oryantalist bakış açısıyla yabancılara karşı baskı uyguladığı ve neo- emperyalist eylemler gerçekleştirdiği gözlemlenmiştir. Filmde sivillere yönelik gerçekleştirilen devlet faşizminin altında yatan nedenin öteki nefreti ve kendinden olmayana karşı duyulan öfke olduğu düşünülmektedir. Devletin uyguladığı politikaların ırksal ayrımcılık içerdiği ve filmde yer alan yabancıların insan statüsü dışına çıkarılarak işkenceye ve ölüme mahkûm edildiği gözlenmiştir.

Kaynaklar

Anderson, S., Bateman, H., Harris, E., & McAdam, K. (2006). Dictionary Of Media Studies. London: A & C Black.

Ashcroft, B., Griffiths, G., & Tiffin, H. (1998). Key Concepts In Post-Colonial Studies. London adn New York: Routledge.

Bahri, D., & Vasudeva, M. (1996). Between The Lines: South Asians And Postcoloniality. Philadelphia: Temple University Press.

Çıtak, E. (2014). Postkolonyalizm ve Batı Sinemasında Doğu-Batı Ayrımına Yönelik Postkolonyal Öğeler. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(2), 561-578.

Dirlik, A. (2010). Postkolonyal Aura: Küresel Kapitalizm Çağında Üçüncü Dünya Eleştirisi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Gökçe, B. (2017). 1950 Sonrası Kuzey Afrika Sineması'nın Postkolonyal Teoriler Çerçevesinde İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Göle, N., & Sustam, E. (2010, Ekim). Nilüfer Göle İle Postkolonyalizm Üzerine. Toplumbilim Dergisi (25), s. 101-108.

Hayward, S. (2012). Sinemanın Temel Kavramları. (U. Kutay, & M. Çavuş, Çev.) İstanbul: ES Yayınları.

Loomba, A. (2000). Kolonyalizm Postkolonyalizm. (M. Küçük, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Namaz, Y. (2018). Ousmane Sembene Sinemasında Postkolonyal Söylemin Çok Katmanlı Analizi. Doktora Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Stam, R. (2014). Sinema Teorisine Giriş. (S. Salman, & Ç. Asatekin, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Young, R. J. (2001). Postcolonialism: An Historical Introduction. Malden MA, USA; Oxford, UK: Blackwell Publishing.

POSTCOLONIAL REFLECTIONS IN SCIENCE FICTION CINEMA: THE CASE OF THE FILM CHILDREN OF MEN

Mete KAZAZ, İsmail ÖZÇELİK

ABSTRACT

Since the 1980s, the field of postcolonial studies has started to develop and has gained popularity in recent years. Parallel to the development of postcolonialism, postcolonial cinema studies have also been intensively conducted. These studies, especially within the scope of Third Cinema and Third World Cinema, also encompass Western-produced films in terms of reflecting the postcolonial process. In these films, political, economic, and social elements related to the East-West divide and ongoing forms of exploitation are examined within the framework of postcolonial theory. This study focuses on the film "Children of Men" (2006), produced in the West. Adapted from P. D. James' novel of the same name, the film depicts the current political and social environment within a futuristic narrative. Within the dystopian atmosphere of the science fiction genre, a disaster scenario is presented. The film's themes, such as the refugee crisis, illegal immigrants, terrorism discourse, and state totalitarianism, provide a field for postcolonial analysis. The aim of this study is to examine the postcolonial reflections within the narrative of the film "Children of Men" through the lens of postcolonial theory. The first section of the study addresses the theoretical framework of postcolonialism and its relationship with cinema. In the final section, elements such as the refugee crisis, illegal immigration, terrorism discourse, and state totalitarianism in the film's narrative are analyzed within the framework of postcolonial theory. Content analysis is used as the method in this study. The study concludes that the oppressive measures of the totalitarian regime depicted in the film, using terrorism and security discourses against civilians and illegal immigrants, mirror the postcolonial process and criticize contemporary politics through the film's future depiction.

Keywords: Postcolonialism, Totalitarianism, Children of Men, Science Fiction, Dystopia